

"עשר המכות" - שלב חדש במלחמה בין ישראל לחיזבאללה

אסף אוריון | 23 בספטמבר, 2024 | גיליון 1897

סדרת המהלומות המדורגות של ישראל על חיזבאללה מהדהדת את דיאלוג הכפייה האסטרטגי שבין משה לפרעה, כאשר הדרישה "שלח את עמי" נתמכת ברצף ההסלמה הגוברת והמדורגת של עשר המכות נגד מרכזי הכובד של מצרים העתיקה, כלכלתה וחברתה. כדי ש"שכנוע חמוש" כזה ישיג את מטרתו, נדרשת ישראל, ישירות או בעקיפין, להגדיר את דרישותיה לחיזבאללה. כדי לבסס לגיטימציה למהלכיה הצבאיים הבאים ולאפשר את מינופם להישגים מדיניים-אסטרטגיים, נדרשים מאמצים מדיניים מקבילים. על ישראל לגבש אסטרטגיה כוללת להתמודדות מדינית-ביטחונית עם האתגר המורכב בשבע הזירות, ולהרחיב את בסיס עוצמתה הביטחונית ואת שיתוף הפעולה שלה עם שותפים באזור, ובעולם, ובראשם ארצות הברית. מעל לכל, עליה להתגבר על מקור חולשתה העיקרי עד היום - בזירה השמינית - משבר פוליטי עמוק ומתמשך, וממשלה הנאחזת בשלטון לאחר שאיבדה את תמיכת רוב הציבור.

ב-8 באוקטובר 2023, יום לאחר מתקפת הרצח הברברית של חמאס על יישובי מערב הנגב, פתח חיזבאללה במלחמה יזומה על ישראל, ללא כל התנחות מצדה. חיזבאללה התחייב מאז שוב ושוב להמשיך בהתקפות על ישראל כל עוד נמשכת הלחימה ברצועת עזה, כביטוי לסולידריות לאורך 'ציר ההתנגדות', וגם כדי למנוע מישראל למקד את כל מאמציה בהבסת חמאס ברצועה. מאז הפכו חילופי המהלומות בין הצדדים למלחמת התשה מסלִימה והולכת, שבקרוב תמלא לה שנה, ושהדרך היחידה לסיימה היא לכאורה להגיע להסכם הפסקת אש עם חמאס ברצועה. מעל כל זה מרחפת כל העת האפשרות להתפרצות מלחמה רחבה, אולם ההערכה הנפוצה היא כי שני הצדדים, ישראל וחיזבאללה כאחד, אינם מעוניינים בה, ואכן הצליחו להמנע ממנה עד כה.

בימים האחרונים ביצעה ישראל סדרת התקפות חריגות על חיזבאללה - מתקפת הביפרים ומכשירי הרדיו הטרויאניים על בכירי הארגון, מפקדיו ופעיליו (17 ו-18 בספטמבר), התקפה על מפקדיו הבכירים של כוח העילית רדואן במרתף בניין דירות בדאחיה אל-ג'נוביה בביירות (20 בספטמבר), התקפות נרחבות על משגרי רקטות בדרום לבנון, וכנראה גם מכות מקדימות על יחידות חיזבאללה המתכוננות לשגר תגובת ירי משמעותית על ישראל (21 בחודש). מהו ההסבר להתפתחות זו?

מראשית המלחמה, אשר רבים מכנים בטעות "מלחמה בעזה", נלחמת ישראל בשבע חזיתות נגד איראן ושלוחיה בציר ההתנגדות – ובראשם חמאס וחזבאללה, כאשר האחרון הוא האיום הצבאי החמור ביותר על גבולותיה. ב-11 באוקטובר שקלה ישראל לבצע מתקפת מנע על חזבאללה בלבנון, אולם בחרה להתמקד בעזה, ולהשלים עם איומי חזבאללה כחזית משנית. מטרות המלחמה שהוגדרו ב-16 באוקטובר התמקדו בעזה, והנחו להרתיע ולהימנע מהסלמה בצפון, שתסיט מאמצים מהדרום.

בחודשים האחרונים התקרב צה"ל להשלמת רוב המשימות שלו ברצועת עזה – פירוק היחידות של צבא חמאס – ויצירת חופש פעולה לאורך זמן להמשך הפגיעה בחמאס המשתקם מחדש. שר הביטחון יואב גלנט התבטא לגבי התקרבות לצומת T ולהחלטה על עתיד המערכה, בדגש על העברת מרכז הכובד מהדרום לצפון. ב-16 בספטמבר אישרה הממשלה להוסיף למטרות המלחמה את "השבת תושבי גבול הצפון לבתיהם בביטחה", וכעבור יומיים אמר גלנט כי מדובר בשלב חדש במלחמה.

היעד המדיני שהוגדר מחייב תרגומו לדרך פעולה מדינית-ביטחונית ולהישגים צבאיים ודיפלומטיים נדרשים. כדי לאפשר את חזרת 70,000 תושבי קהילות הגבול לבתיהם בבטחה נדרשים לכל הפחות הפסקת אש והרחקת צבא חזבאללה מטווח איום ישיר על שטח ישראל. שליח נשיא ארצות הברית, עמוס הוכשטיין, מנסה כבר חודשים לקדם הפסקת אש, הרחקת חזבאללה ותיקוני גבול מוסכמים, אולם הצעתו תלויה בהסכמת מנהיג חמאס להפסקת אש בעזה, ובהסכמת נסראללה להסיג את כוחותיו – שתיהן לא בהישג יד. היא גם מתבססת על החלטת מועבי"ט 1701, אשר לפיה היה אמור להיות האזור שמדרום לליטאני ריק מצבא חזבאללה מאז 2006. בפועל, מדובר בכישלון מוחלט, ויש ספק עמוק לגבי היכולת להגיע לתוצאה אחרת.

מהן החלופות שבפני ישראל?

- (1) להשלים עם המשך מלחמת ההתשה, ואולי להפחית את מחירה על ידי הפחתת עוצמת תקיפותיה.
- (2) לצאת למתקפה מוגבלת בגישה ישירה, כדי לדחוק את חזבאללה מקרבת הגבול, ואולי גם לאחוז ברצועת בטחון בשטח לבנון.
- (3) לנהל מתקפה מוגבלת בגישה עקיפה, כדי לכפות על חזבאללה לחדול מהתקפותיו ולהרחיק את כוחותיו מהגבול.
- (4) לצאת למלחמה כוללת, בחתירה לפגיעה קשה ויסודית ביכולות חזבאללה ולצמצום דרמטי באיום מצדו על ישראל לאורך זמן.
- (5) לקדם את יעדי הביטחון של ישראל מול לבנון בכלים מדיניים, כגון הסכמים להפסקת פעולות איבה, הפסקת אש קבועה, ועד כדי אופק להסכם שלום עם סידורי ביטחון עמוקים.

המשך מלחמת ההתשה כרוכה במחיר של דם ודמים, המשך עקירת תושבים, החלשת ההרתעה, והותרת היוזמה בידי חזבאללה. מתקפה קרקעית מוגבלת תאפשר הישג צבאי זמני, ששימורו יחייב מחירים כבדים הכרוכים בשהייה צבאית ממושכת ומחירים מדיניים, כמו גם חיזוק נראטיב ההתנגדות של חזבאללה נגד כיבוש זר. מלחמה רחבה תהיה כרוכה בנזקים כבדים מאוד לשני הצדדים, ונכון לצאת אליה כאשר ישראל ברמת מוכנות גבוהה וכאשר תמיכתה של ארצות הברית מובטחת. הסיכויים להסדרים מדיניים ללא מאמצים צבאיים תומכים – קלושים מאוד.

את התקפות ישראל על חזבאללה ניתן להבין כהחלטת ישראל לעבור ממלחמת התשה תגובתית לשלב חדש - חלופת המתקפה המוגבלת כדי לכפות על חזבאללה סיום בתנאיה. לו היה מדובר במהלכי פתיחה של מלחמה רחבה יזומה, או אף של מתקפה קרקעית מוגבלת, התועלת המבצעית המקסימלית הייתה מושגת בהנחתת מהלומות אש ותמרון מיידי לאחר המתקפות הטרויאניות, כאשר האויב איבד את שיווי משקלו. פעולות ישראל בשבוע האחרון אינן חותרות למרב התפוקה המבצעית, אלא מותירות לחזבאללה זמן ומרחב לקבלת החלטות ולהתאוששות.

נראה שקבלת ההחלטות בישראל נובעת משילוב סוער בין שיקולים אסטרטגיים, מבצעיים ופוליטיים. קריאות שר הבטחון לדיון קבינט בהעברת מרכז הכובד לצפון נתקלו בסחבת. מספר ימים לפני ההתקפות הייתה תשומת הלב בישראל ממוקדת במאמצי ראש הממשלה נתניהו להחליף את שר הביטחון, ובכך להבטיח את שרידות הקואליציה שלו. מתקפת הביפרים, שהוכנה במשך שנים כנשק הפתעה לפתיחת מלחמה, הופעלה משיקולי "השתמש או אבד" לאחר שהיה חשש לחשיפתה בידי חזבאללה. מתקפת מכשירי האלחוט הופעלה משיקולים דומים, והתקיפה על מפקדי רדואן אופיינית לניצול הזדמנות נדירה, על בסיס יכולות מודיעין ומבצעים מבוססות היטב.

המתקפות הטרויאניות עוררו ביקורת בזירה הבינלאומית, וישראל הואשמה בתקיפה חסרת אבחנה על אזרחים. בהקשר המלחמה שהכריז חזבאללה על ישראל, למעשה מדובר באקט מובהק של הגנה עצמית, בהפעלת כוח כירורגית – חומר נפץ בכמות של 20 גרם בהשוואה לפצצות של טון – ותוך אבחנה מובהקת, כאשר חזבאללה עצמו אישר למעשה את המטרות: ברור לגמרי שכל מי שקיבל לרשותו מכשיר תקשורת מאובטח של ארגון טרור מוכרז מהווה חלק מפעילות הטרור שלו, כולל המקרה המוזר של שגריר איראן שנפצע מפיצוץ איתורית חזבאללה שברשותו, ושל אנשי משמרות המהפכה, מיליציות שיעיות ופעילים חות'ים – בבירות, בסוריה ובעיראק. האזרחים שנפגעו במתקפה מהווים נזק אגבי מידתי ומתוחם במטרה למנוע מלחמה רחבה והמשך הפגיעה בישראל.

סדרת המהלומות המדורגות של ישראל על חזבאללה מהדהדת את דיאלוג הכפייה האסטרטגי שבין משה לפרעה, כאשר הדרישה "שלח את עמי" נתמכה בהסלמה הגוברת והמדורגת של רצף עשר המכות נגד מרכזי הכובד של מצרים העתיקה, כלכלתה וחברתה. כדי ש"שכנוע

חמוש" כזה ישיג את מטרותו, נדרשת ישראל, ישירות או בעקיפין, להגדיר את דרישותיה לחזבאללה. כדי לבסס לגיטימציה למהלכיה הצבאיים הבאים ולאפשר את מינופם להישגים מדיניים-אסטרטגיים, נדרשים מאמצים מדיניים מקבילים. עד כה לא פורסם על מאמצים כאלה, ועיקר הפעילות הדיפלומטית במערב מתמקד בדה-אסקלציה במקום בקידום התנאים ליציבות לאורך זמן.

הרמטכ"ל הרצי הלוי הדגיש, כי בהנחת כל מכה כבר מוכנות השתיים הבאות, ועל פי הדיווחים צה"ל מוכן להסלים וכבר פועל נגד תגובות חזבאללה הצפויות. ביבשה הועברה אוגדת הקומנדו 98 מהדרום לצפון, יחידות יבשה רבות השלימו תרגילים לקראת לחימה בלבנון, וחיל האוויר נמצא בכוננות שיא. חשוב להדגיש, כי ההכנות הצבאיות הללו גם מאפשרות לישראל לממש את חלופת המתקפה הקרקעית ואף לצאת למלחמה רחבה, אם כך תחליט.

עד כה מתבצר נסראללה בעמדתו, ומתעקש כי ההתקפות על ישראל לא יפסקו ותושבי הצפון לא ישובו לבתייהם עד הפסקת אש עם חמאס. המהלומה הכבדה שספג, ואף הודעה בה, תחייב אותו בתגובה קשה, אולם השינוי בהתנהלות ישראל מחדד את המתח שבין שני יעדיו בשנה האחרונה: סולידריות עם עזה והימנעות ממלחמה רחבה עם ישראל. נסראללה נמצא על קרני הדילמה – והמחירים שישלם משיטה עליו הולכים וגדלים. בשבוע האחרון איבד עשרות הרוגים, כולל חבריו הוותיקים למועצת הג'האד, מאות פצועים קשה ואלפי פצועים. חזבאללה גם ספג מכה מוראלית קשה, כאשר מערכי התקשורת והביטחון שלו נתגלו במערומיהם, והשתייכות לארגון או שיתוף פעולה עמו נתגלתה כמסכנת חיים.

נסראללה הלך עד כה על הסף מתוך היבריס וביטחון עצמי רב ביכולתו להעריך את תגובות ישראל ולנהל את העימות עימה מתחת לסף המלחמה. אולם כמו ב-2006, מנהיג חזבאללה החמיץ את השינוי האסטרטגי שהתחולל בישראל, ולא השכיל לעדכן את הנחות המוצא שלו לגבי רתיעתה של ישראל ממלחמה, ריתוקה לעזה, ומידת יכולתה של ארצות הברית לבלום מהלכים התקפיים שלה. על ישראל, מצידה, לבחון היטב את הנחת המוצא שלה, כי נסראללה יעשה הכל כדי להימנע ממלחמה, ולכן גם יענה לדרישותיו ויפסיק את המלחמה בתנאים קיים סיכוי לא מבוטל שתגובתו תהיה דווקא הסלמה, ויש להיערך לכך, מבצעית ואסטרטגית.

כפי שה"מלחמה בעזה" היא שם שגוי למלחמתה של ישראל בשנה האחרונה, גם "מלחמה בלבנון" היא מסגור לא נכון. מטרות המלחמה של ישראל, כפי שפורסמו, נדרשות להתייחס לרכיבי האתגר העיקריים – מלחמת התשה רב-זירתית על ישראל, בהובלת איראן, המתקרבת במהירות לנשק גרעיני, ובעזרת שלוחיה החמושים באזור – חזבאללה בלבנון, חמאס בעזה, בגדה המערבית ובלבנון, מיליציות שיעיות בסוריה ובעיראק, והחות'ים מתימן. על ישראל לגבש אסטרטגיה כוללת להתמודדות מדינית-ביטחונית עם האתגר המורכב, ולהרחיב את בסיס עוצמתה הביטחונית ואת שיתוף הפעולה שלה עם שותפים באזור, ובעולם, ובראשם ארצות הברית. מעל לכל, עליה להתגבר על מקור חולשתה העיקרי עד היום – בזירה השמינית – משבר פוליטי עמוק ומתמשך, וממשלה הנאחזת בשלטון לאחר שאיבדה את תמיכת רוב הציבור.

© זכויות יוצרים: מכון וושינגטון למדיניות המזרח התיכון